

МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЛЮДИНИ ТА ВРАХУВАННЯ ЙОГО В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Говорячи про моральний аспект людини, а саме врахування його при навчанні молодших школярів, мається на увазі процес виховання моральних цінностей, як цілеспрямований процес формування у дітей прагнення добрих стосунків з оточуючими людьми, готовність надати допомогу, виявляти співчуття і співпереживання. Головною метою виховання є допомога стати всебічно розвиненою, гармонійною особистістю. Такою вона мислиться з давніх часів, відколи людина стала перейматися проблемою виховання підростаючого покоління, турбуватися про своє майбутнє.

Мислителі різних віків трактували поняття моральності по-різному. Ще в давній Греції в своїх працях Аристотель про моральну людину писав: «Морально прекрасною називають людину досконалої гідності... Адже про моральну красу говорять з приводу доброти: морально прекрасним називають справедливу, мужню, благородну і взагалі володіючу всіма добротою людину» [9, с. 33]. А Ніцше вважав: «Бути моральним, етичним – означає бути покірним давно встановленому закону чи звичаю» [9, с. 38].

Вже пізніше вивченням морального аспекту виховання дітей займалися такі філософи, мислителі, педагоги, як Василь Сухомлинський, Григорій Сковорода, Ян Амос Коменський, Жан-Жак Руссо, Антон Макаренко, Д. Бех, О. Л. Кононко. Відомий філософ М. Мамардашвілі, справедливо зауважував, що для людини важливо, щоб щастя, як і нещастя, були результатом її власних дій, а не випадали їй з містичної далечини послуху. Саме усвідомлення залежності того, що відбувається у світі, від неї самої дає людині можливість діяти активно й розумно. Отже, головним результатом виховання як громадянськості, так і моральності та духовності є самовизначення людини щодо головних особистісних цінностей. Тож завдання педагога передусім полягає у визначенні можливих способів особистісно значущого введення дитини у світ загальнолюдських цінностей [8, с. 5].

Сьогодні на перший план вітчизняної науки висунуто теорії, які проголошують пріоритет особистісних цінностей перед цінностями окремих груп. Водночас в умовах глобальної екологічної і духовної кризи проблема співжиття людей на гуманістичних засадах набуває значення категоричного імперативу збереження життя на Землі і людини як духовної особистості. Дуже важливо подолати так званий «кризовий менталітет» сучасності, зумовлений руйнуванням усталених раніше соціально-моральних утворень, які визначали особливості поведінки людини, структуру свідомості та психіки в цілому. Відтак перед педагогом постає завдання – закріпити найбільш стабільні духовні якості соціуму, що

передбачає формування ціннісних орієнтацій людини, починаючи з дошкілля, адже процес соціалізації особистості саме в цьому віці найінтенсивніший і найрезультативніший [1, с. 26].

Моральний розвиток – рівень засвоєння уявлень про моральні норми, сформованої моральних почуттів і моральної поведінку [2, с. 120].

Шкільний вік є періодом становлення особистості, коли формуються основи характеру ставлення до навколишнього світу, людей, до себе, засвоюються моральні норми поведінки, важливі для особистісного розвитку якості психіки. Однією з перших моральних потреб є потреба у спілкуванні. Задовольняється вона у процесі взаємодії з дорослими, які добирають педагогічне доцільні зміст і засоби спілкування. У ньому дитина здобуває перший досвід моральної поведінки. Це аж ніяк не означає, що дорослий формує її за власним задумом чи зразком. Дитина розвивається лише тоді, коли сама активно діє. Мистецтво вчителя виявляється у пробудженні і спрямуванні її активності на самовиховання [4, с. 258].

Дитина перебуває в середовищі, яке постійно змушує зіставляти гарне й погане, добре і зле, сумне й радісне, щире й лицемірне, красиве й потворне. Хто ж допоможе їй розібратись у сутності цих понять, у власному «Я»? Звісна річ, авторитетні для неї дорослі, які вже мають життєвий досвід, – батьки та педагоги.

Ми розглядаємо моральне виховання як активну взаємодію педагога і вихованця у спільній творчій діяльності, в ході якої формуються кращі людські якості [5, с. 20].

При навчанні молодших школярів, моральний аспект враховується і виховується абсолютно на усіх уроках, але найбільше уваги на це звертається на таких уроках як: Громадянська освіта, Я і Україна, Людина і світ, Християнська етика (суспільні дисципліни). Також, можна виділити теми, в яких моральний аспект виховання, висвітлено найбільш точно і розширено. До таких те можна віднести: «Добро і зло», «Байдужість і чуйність».

Враховуючи психологічні особливості молодших школярів, можна сформулювати основні завдання виховної роботи в позаурочний час з ними:

1. Виховувати в учнів моральні цінності особистості шляхом формування миролюбних уявлень, поглядів і особливо звичок поведінки.
2. Розвивати у дітей всебічні пізнавальні інтереси і таким шляхом сприяти збагаченню їхніх духовних потреб.
3. Формувати риси дисциплінованості, зібраності і ретельності, що допоможе учням надбати навички ефективної навчальної праці.
4. Допомогати кожному учневі знайти власну сферу самоствердження в учнівській групі [6, с. 67].

Формування у дітей моральних мотивів, їх реалізація в поведінці – важливий напрямок у роботі педагога, він має бути вирішальним у період

становлення особистості, бо соціальні наслідки вчинку дитини ще важко передбачити, врахувати їх у своїй поведінці. Потрібно мати на увазі не лише отримані знання, вміння й навички, а й певний духовний результат, розвиток власне моральних якостей: доброти, справедливості. Уміти бачити та виділяти в будь-якій діяльності школярів моральність, пов'язану з характером їхніх стосунків з іншими людьми. Моральною свідомістю володіє кожний, бо він – людина, особистість. За своєю природою ця свідомість масова, хоча і залишається глибоко особистісною, індивідуальною.

Список використаних джерел:

1. Матвеева Л. И. Развитие младшего школьника как субъекта учебной деятельности и нравственного поведения / Л. И. Матвеева. – Л. : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1989. – С. 11–17.
2. Волкова Н. П. Педагогіка / Н. П. Волкова. – К. : Вища шк., 2004.
3. Донцов А. В. Психолого-педагогічні особливості формування ціннісних орієнтацій студентської молоді / А. В. Донцов // Високі технології виховання. – Харків : ІСДО, 1995. – С. 53–55.
4. Зверева І. Д. Діагностика моральної вихованості школярів / І. Д. Зверева, Л. Г. Коваль, П. Д. Фролов. – К. : ІСДО, 1995. – 156 с.
5. Матюша І. К. Гуманізація виховання і навчання в загальноосвітній школі / І. К. Матюша. – К. : Вища шк., 1995.
6. Ігнатенко П. Р. Співвідношення національних і загальнолюдських цінностей у вихованні / Ігнатенко П. Р. // Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. / за заг. ред. О. В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 67–69.
7. Кобзар Б. С. Громадськість і виховання / Б. С. Кобзар. – К., 1973.
8. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформ. зб. МОУ. – 1996. – № 13. – С. 5–6.
9. Уледов А. К. Нравственное воспитание / А. К. Уледов. – М. : Мысль, 1979. – С. 33–38.